

ISSN 1382 - 0397

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

juni 2008

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

<u>Voorzitter:</u>	H.W. van Harreveld	
	Tuinstraat 59	6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48
<u>Secretaris:</u>	C.C. Uenk-Dirksen	
	Ringlaan 46	6961 KL Eerbeek ☎03 13 - 65 25 53
<u>Penningmeester:</u>	J. Zengerink	
	Rhienderensestraat 53	6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
<u>Bibliotheccaris:</u>	W.T.M. Klomp	
	Langschoten 71	7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76
<u>Leden:</u>	M. van Zadelhoff-Ruumpol	
	Loenenseweg 150	6961 HL Eerbeek ☎03 13 - 65 17 24
	J.R.B.W. Krepel	
	Vijverweg 2	7382 BV Klarenbeek ☎055 - 301 13 30
	A. van Bodegom	
	Wilhelminastraat 12	6971 AK Brummen ☎05 75 - 56 13 23

Lidmaatschap: € 14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.
Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.
Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.
Mededelingenblad: dit blad verschijnt drie maal per jaar (feb - juni - okt.)

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Mededelingenblad 'De Marke'

jaargang 32

nr 2

juni 2008

Inhoudsopgave:

pag	1	- Inhoudsopgave
2	Willem Reusink	- Redactionele mededelingen
2	Jaap van der Weel	- Hoenderloo in Beeld
3	C.G. Bloem	- Witte bonen
5	Wietse Venema	- Woeste Hoeve 8 maart
9	Piet Willemsens	- Hall's kerkje bood ernst en vermaak
11	Wietse Venema	- Liudger
13	Piet Willemsens	- Draaiorgel in Brummen nodigde ten dans
15	Jaap van der Weel	- Petrus Hermannus Hugenholtz
17	Wietse Venema	- Schapenkerkhofje
19	Clara Uenk-Dirksen	- Nieuwsbrief
22	Jaap van der Weel	- Munten
24	Marianne v. Zadelhoff	- Herinneringen aan 1945
25	Willem Reusink	- Museum Kip
26	Willem Reusink	- Fiets en geniet
28	J.H. Plant	- Foto schoolklas OLS Eerbeek 1901
30	Willem Reusink	- De kerk van Hall
31	Willem Reusink	- Pension
32	Jaap van der Weel	- Bladvulling
		- Oproep aan de lezer

Op de voorkant:
Een opname van het
Apeldoorns-Dierens
kanaal uit 1963/1964.
Deze zomer wordt er in
diverse kanaalgemeenten
aandacht geschonken aan
de (verloren gegane)
functie van dit kanaal.

Redactionele mededelingen

De tweede Marke-uitgave van dit jaar biedt u hopelijk voldoende leesplezier. Een klein aantal auteurs heeft in ieder geval ook ditmaal zijn best gedaan het voor u aantrekkelijk te maken (zie inhoudsopgave op de vorige pagina).

Helaas was het aantal bijdragen ditmaal niet zo groot. Daarom in het tweede gedeelte van deze uitgave nogal wat teksten van mijn hand, hetgeen eigenlijk niet de bedoeling is van een eindredacteurschap.

Daarom roep ik hierbij Marke-leden op om voor komende uitgaven ook een bijdrage te leveren. De inzending van kopij voor het volgende nummer sluit op: maandag 29 september 2008. Nummer 3 zal medio oktober verschijnen

Willem Reusink

Hoenderloo in Beeld

Van 7 juni tot eind september 2008 staat er van alles te gebeuren in en over het dorp Hoenderloo. Een drietal exposities, een wandel- & fietsroute en een boek vestigen dit jaar terecht de aandacht op dit bijzondere dorp.

Maak kennis met O.G. Heldring, jhr. Repelaer, Albert Brinkenberg, A. den Doolaard, Co Dros ('IJs van Co'), Gijs Wolfswinkel, Paul Huf en Ids van der Zweth. Maar maak bovenal kennis met Hoenderloo, het dorp dat nog geen twee eeuwen bestaat, maar een boeiende geschiedenis heeft.

Op zaterdag 13 en zondag 14 september is er open monumentendag. In de Heldringkerk is dan een informatiepunt.

Het CODA kenniscentrum Apeldoorn biedt een veelheid aan informatie over Hoenderloo. Niet alleen boeken, archivalia of andere documentatie, maar ook de videoportretten van vier oudere Hoenderlooërs kunt u hier bekijken. Bovendien kunt u zich verdiepen in verschillende databestanden van CODA, waaronder de CODA Beeldbank met ruim 300 historische foto's van Hoenderloo. De Beeldbank is ook on-line beschikbaar: www.coda-apeldoorn.nl. Ook op www.erfgoedapeldoorn.nl vindt u meer informatie.

Bron: CODA Apeldoorn

Jaap van der Weel
Hoenderloo

Witte bonen

(een herinnering aan mijn vader)

Op 8 maart 1945 aten we witte bonen. Het is eigenlijk toch wel gek dat je je zoiets na meer dan 60 jaar nog steeds herinneren kunt. Ik was toen 14 jaar en we zaten die middag min of meer met 't eten op m'n vader te wachten, die toen nogal laat thuiskwam. Hij bracht het verschrikkelijke bericht mee, dat de Duitsers bij Woeste Hoeve 117 of 118 (zoals hij zei) mensen doodgeschoten hadden.

M'n vader had de gewoonte om verschillende dingen te tellen. Zo kon hij voorbeeld bij het eten van kersen zeggen: 'Zo, nu heb ik er 25 op en schei er mee uit', of iets dergelijks. Ook wist hij precies hoe vaak hij met zijn fiets moest trappen naar de één of andere bekende plaats. Zo had hij ook in het voorbijfietsen de lijken geteld van de mensen die juist tevoren gefusilleerd waren

Eerst later hoorden we het hoe en waarom. Op de avond van de 6e maart, dus nauwelijks twee dagen tevoren, had een verzetsgroep die een auto nodig had, een overval gepleegd op een auto, waarin toevallig de 'SS- und Polizeiführer in Nederland' zat, oftewel de opperste sadist van het Duitse politiekorps in Nederland, Rauter. Zijn chauffeur en adjudant vonden hierbij de dood; Rauter zelf werd zwaar gewond.

De Duitsers namen zeer scherpe represailles en in de voormiddag van de 8^e maart werden bij Woeste Hoeve 117 willekeurige Nederlandse politieke gevangenen doodgeschoten, maar ook elders vonden fusillades plaats.

Mijn vader, bosbaas op landgoed 'Deelerwoud', was die morgen voor z'n werk onderweg via 'De Hoef' naar 'Groenendaal', een ander deel van het landgoed. Nabij de Woeste Hoeve aangekomen, hoorde hij schoten vallen en bij de herberg aangekomen, werd hij door de beheerder, Kees Aartsen, naar binnen geroepen met de mededeling dat verderop iedereen doodgeschoten werd, die in de buurt kwam.

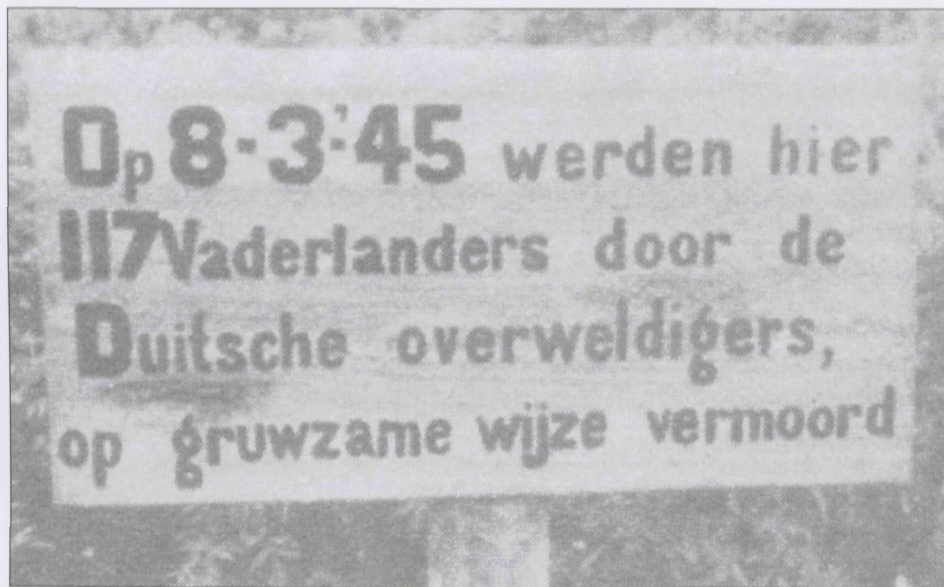
Nu was mijn vader (en iedereen die hem gekend heeft, zal dat kunnen beaamen) niet erg bang van aard en hij wilde er tóch langs, misschien ook wel uit nieuwsgierigheid én om te zien wat er nu eigenlijk precies aan de hand was. Alhoewel Aartsen en z'n vrouw hem bezwoeren om het niet te doen, stapte hij toch op zijn fiets en reed richting 'Groenendaal'. De familie Aartsen dacht hem nooit meer te zullen terugzien.

Aan de overkant van de weg zag hij dat over een afstand van zo'n kleine twintig meter de juist doodgeschoten mensen liggen, steeds met kleine aantallen (5 of 6) bij elkaar. De soldaten liepen tussen de gefusilleerde mensen door en gaven hier en daar aan enkelen, die niet geheel dood bleken te zijn, het genadeschot. Eén van de gefusilleerden hing over de lage afrastering van het daarachter gelegen bouwland in een laatste poging om nog te vluchten

Mijn vader fietste door naar 'Groenendaal', waar hij de bevriende familie Methorst vertelde wat er op 'De Hoef' gebeurd was. Wat hij op dat moment niet kon weten, was dat er in een aangrenzende kamer een medeluisteraarster was. Plotseling werd de tussendeur opengegoid en in de deuropening verscheen een vrouw met een groot mes in haar hand, die uitriep, dat ze alle Duitsers wel kapot zou maken. In één oogopslag overzag m'n vader de situatie. Hij greep de vrouw bij haar hand en bonkte met haar pols op zijn opgeheven knie. De vrouw liet direct het mes vallen en viel zelf in onmacht. Het bleek 'n joodse vrouw te zijn, die bij de familie Methorst ondergedoken was.

Na dit incident was er voor m'n vader best een andere weg geweest om weer thuis te komen, maar nee: toen hij op zijn fiets stapte, reed hij weer richting Woeste Hoeve.

Hieronder een foto van J. Muda uit 'Ik draag U op ...', boek uit 1945 over lotgevallen van het verzet in Apeldoorn en omgeving.

Niet ver voor hem uit reed ook een man op een fiets. M'n vader kende hem wel, maar ik ben de naam vergeten. Kan het Beekman zijn? In elk geval moest deze man – aangekomen bij de gefusilleerden – van een SS-er afstappen en eerst een bord lezen, waarop stond waarom of deze 'terroristen' waren doodgeschoten. Mijn vader kwam er achteraan en stapte ook af.' Doorrijden, verdomme,' beet de SS-er hem toe. (Waarschijnlijk omdat m'n vader uit zichzelf afgestapt was?!).

M'n vader stapte weer op zijn fiets, ondertussen tellend hoeveel lijken er lagen. Ergens tussen de gefusilleerden hadden de soldaten (uit tijdverdrijf ?) een aantal conservenblikjes op elkaar gezet, waar op ze op afstand stonden te schieten. Ze schoten voor hem heen en achter hem langs, toen hij passeerde. Bij Aartsen, waar ze door een kier lagen te kijken wat er verderop gebeurde, hadden ze tegen elkaar gezegd: 'Daar schieten ze Baas Bloem ook dood!' Ondanks al deze bizarre omstandigheden had m'n vader het aantal gefusilleerden toch geteld en wist thuisgekomen te vertellen, dat het er 117 of 118 waren. Met ontzetting luisterden we naar zijn verhaal. Van de witte bonen werd weinig gegeten

Later vertelde hij nog wel eens, dat het middelpunt van de plaats waar dit drama zich afspeelde, niet direct de plaats was waar nu het monument staat, maar dat die plaats iets meer naar het zuiden in de richting van de Groenendaalseweg was.

Dat de militair in zijn snauw Nederlands sprak, liet zich later ook verklaren, toen we vernamen dat de executie had plaatsgevonden door Vlaamse SS-ers.

C.G. Bloem
Apeldoorn

Herdenking bij de Woeste Hoeve

8 maart 1945

117 gevangenen zijn op 8 maart 1945 bij de Woeste Hoeve door de Duitse bezetting bij wijze van represaille doodgeschoten. De jongste was 17 jaar. Hij had een schuilnaam aangenomen en was ondergedoken, maar werd verraden en gevangen genomen. In de vroege ochtend van 8 maart 1945 werd hij bij de Woeste Hoeve doodgeschoten, omdat hij van joodse afkomst was!

Aanslag op Rauter

Volgens de historicus Dr. L. de Jong betreft het hier de zogenaamde aanslag op Rauter. De aanslag was namelijk helemaal niet voor Rauter bedoeld. Het eigenlijke doel van de aanslag was het bemachtigen van een vrachtauto. Dat is niet gelukt. Een auto uit de richting Arnhem werd aangehouden door een groep van zes mannen. Vier mannen waren Nederlanders en twee waren gedeserteerde Oostenrijkse SS-ers. De auto kreeg een stopteken en stopte, omdat de bestuurder Duitse uniformen zag. Het was ongeveer 12 uur 's nachts. Er ontstond een vuurgevecht. Twee mannen in de auto waren direct dood, één man was zwaar gewond en hield zich dood. En dat was toevallig Rauter. Aan de personenauto had men niets en de verzetsmensen gingen er vandoor.

Rauter

Rauter was erg gehaat. Op aanplakbiljetten stonden lijsten van personen, die waren doodgeschoten. Vaak stond met grote letters onder de aanplakbiljetten de naam Rauter. Zijn functie was: Höhere SS- und Polizeiführer Nordwest. In die functie stond onder meer ook de Nederlandse politie onder zijn gezag. Na zijn zware verwondingen herstelde hij, maar hij werd na de oorlog doodgeschoten wegens zijn nazi-misdaden.

Op 8 maart bij het herdenkingsmonument bij Woeste Hoeve

Repressailles

De fanatieke Duitsers waren woedend. Ze namen zeer snel verschrikkelijk wraak. Uit diverse gevangenissen werden gevangenen gehaald. In totaal werden 263 personen doodgeschoten, van wie 117 bij de Woeste Hoeve.

Monument

Het monument staat schuin tegenover de Woeste Hoeve aan de weg van Hoenderloo naar Loenen. Het is een tamelijk rustige weg. Wanneer je bij de doorrit van de Woeste Hoeve staat lijkt de tijd te hebben stilgestaan. Ongeveer 150 meter ten oosten van de Woeste Hoeve ligt nu de zesbaans autosnelweg (zuid-noordweg), waar het verkeer langs raast. Het geluid wordt bij de Woeste Hoeve enigszins getemperd door een aarden wal langs de autosnelweg.

Het monument heeft een ingelijste glazen gedenkplaat, welke is bevestigd op een gedenksteen. Op de rand van de gedenksteen staat: *"In de ochtend van 8 maart 1945 werden zij op deze plaats door de Duitse bezetter uit wraak vermoord"*.

In de glazen gedenkplaat staan in alfabetische volgorde de namen van de 117 gefusilleerden gegraveerd. Eén naam is onbekend. De plaat wordt omgeven door een stalen constructie. Voor het kruis is een pleintje van rode bakstenen aangelegd, omgeven door een verhoogde aarden wal waarop beplanting is aangebracht. Tegenover het glazen monument staat een zitbank. Het monument is ontworpen door de Apeldoornse kunstenaar T. Verrips. Het is één van de mooiste oorlogsmonumenten in de wijde omgeving.

Herdenking

Elk jaar wordt op of omstreeks 8 maart bij het monument tegenover de Woeste Hoeve een sobere en stijlvolle plechtigheid gehouden. Zo ook in 2008. De gang van zaken was op zaterdag 8 maart als volgt:

De Woeste Hoeve met het ouderwetse interieur was – zoals op ieder jaar op die dag – opengesteld. De nabestaanden en anderen verzamelden zich in het gedeelte, dat vroeger de zogenaamde doorrit was. Daar werd koffie en thee geschonken. De heer J. Wierenga, voorzitter van de stichting monument Woeste Hoeve, hield zoals ook in voorgaande jaren, een korte herdenkingstoespraak, die de toehoorders raakte. Hij citeerde bij het begin van zijn toespraak het gedicht van Leo Vroman:

*Kom vanavond met verhalen
Hoe de oorlog is verdwenen
En herhaal ze honderd malen
Alle malen zal ik wenen.*

De voorzitter riep in navolging van het gestelde in het gedicht van Leo Vroman op het eigen verhaal te vertellen. De heer Wierenga vertelde daarna zijn eigen verhaal. Hij zou willen doorgeven wat die tweede wereldoorlog teweeg heeft gebracht.

Zijn vader had hij niet zo goed gekend, omdat hij nog zo klein was toen deze hier bij de Woeste Hoeve werd doodgeschoten. De vader was politiemann. Er was de zorg voor een groot gezin. Nicht Grietje was hulp in de huishouding. Zijn vader plaagde in vertrouwelijke zin z'n moeder, terwijl zij bezig was met eten koken. Geluk was gewoon.

Tijdens de oorlog kwam z'n vader vanzelf in het verzet terecht. Het was een gereformeerd gezin. Door verraad kwam de vader in de gevangenis. Op 8 maart 1945 werd hij doodgeschoten.

Moeder Martha en Grietje (de nicht) moesten het gezin verder leiden. Er was

Een paar honderd mensen waren getuige van de herdenking bij het glazen monument op 8 maart 2008.

toen weinig reden meer tot vrolijkheid. Moeder Martha kreeg na de bevrijding haar achtste kind. Grietje kwam op de fiets zonder banden om te helpen.

De heer Wierenga vertelde daarna hoe het verder ging. Toen zijn moeder 80 jaar was, kreeg zij de ziekte van Alzheimer. De moeder veranderde van karakter. Er ontstond een haat-liefde-verhouding. De moeilijke periode met de moeder veranderde toen ze in een verzorgingshuis kwam. Het werd een blijde moeder, die graag zong (psalmen, gezangen, liederen van Johannes de Heer en 'Het zonnetje gaat van ons scheiden...').

De voorzitter besloot zijn toespraak met de oproep om bij het monument de doden te herdenken

Een paar honderd mensen begaven zich daarna naar het schuin tegenover de Woeste Hoeve gelegen glazen monument. Een muziekkorps van de politie speelde stemmige muziek. Na de 'Last Post' ofwel het trompetsignaal als laatste groet, was er een ogenblik stilte.

Daarna volgde het leggen van bloemen en kransen door de nabestaanden, de burgemeester van Apeldoorn, leerlingen van de school 'De Touwladder', de voorzitter van de dorpsraad Beekbergen-Lieren en door anderen.

Na het spelen van het Wilhelmus en de door het muziekkorps gebrachte melodieën werd de bijeenkomst afgesloten. Ieder ging zijns weegs. De herdenking verliep op 8 maart 2008 – zoals ieder jaar – sober en stijlvol.

Wietse Venema

Hall's kerkje bood ernst en vermaak

De Marke-avond van 5 maart jl. in het oude kerkje van Hall trok evenveel bezoekers als er op een hoogtijzondag plegen te komen! Aldus spreker Robert Carp, die alles over het oude kerkje weet. Dus ook waarom de schoolkinderen hier vroeger op het kerkhof moesten spelen. Nou, gewoon omdat de school aan het kerkje was vastgebouwd en er geen andere speelplaats was!

Waarom erop die woensdagavond zoveel belangstelling was? Het kerkje kent enkele unieke bijzonderheden. Ooit, in de achtste eeuw, werd er een houten kerkje gebouwd. Evangelist Ludgerus bracht hier de kerstening. Het huidige stenen kerkje, met speklagen van oude tufsteen, dateert van 1395.

Spartaanse zit

Aandoenlijk mooi allemaal, maar secretaris Clara, deze avond even voorzitter, herinnert zich dat ze als klein meisje de banken maar onaangenaam hard vond zitten. Ondanks die 'Spartaanse zit' hielden we het bijna tweeënhalf uur vol. We vernamen dat Hall, nu knus klein, vroeger heel belangrijk was. Eerbeek en Brummen waren er niets bij. De mensen uit Coldenhove werden in Hall begraven. Ze moesten dan wel langs een dodenweg, tegenwoordig Doonweg geheten.

Hall heeft heel veel meegemaakt, de brand van 1650 is het dorp nóg aan te zien, want er vond geen herbouw plaats van de huizen naast de kerk. Reden waarom het kerkje nu aan de rand van het dorp staat. Het kerkje telt enkele schatten van monumenten, waaronder het geschilderd plafond met bloemen, vogels en evangelisten, wapenschilden. Die dateren nog van de roomse tijd, maar bij de hervorming in 1598 werden ze weggekalkt. Bij de restauratie drie eeuwen later zijn ze schitterend te voorschijn gehaald.

Hall heeft altijd vooraanstaande families gekend, waaronder de families Van Bronckhorst en Van Nassau, die al 500 jaar familieconnecties met elkaar hadden.

Orgelconcert

De fraaie kansel is niet zo oud, maar toch wel van 1844, inclusief de unieke ronde banken eromheen. Het is dan ook een gewilde locatie voor huwelijks-voltrekkingen in de gemeente.

Het programma sloot af met een schitterend orgelconcert door Jan de Ruiter, archivaris van Brummen. Hier enkele van zijn mooiste nummers:

O Jesulein süs, o Jesulein mild

An Wasserflüssen Babylon.

Op zo'n historische plek bijeenkomen, daarbij zulke hemelse muziek kunnen aanhoren, dat zal De Marke niet vaak meer meemaken.

Tekst: Piet Willemsens

Foto: Ronny te Wechel

Liudger

Op een dag kwam een collega op kantoor en zei, dat hij een jonge zoon had. We vroegen hem hoe die zoon heette. De collega antwoordde: Liudger.

Over de prediker Liudger is veel bekend. Er zijn scholen naar hem genoemd, standbeelden opgericht (onder meer achter de kerk van Lochem staat hij naast z'n paard afgebeeld).

Verder is er een vereniging die zich bezig houdt met Liudger (met Franse g) ofwel Ludger, Ludgerus (met zachte Limburgse g). Hij leefde van 744 tot 809 en was van Friese afkomst. Vandaar zijn Friese naam. Hij is een Nederlandse heilige en geloofsprediker. Studeerde te Utrecht en York in Engeland. Hij werd tot diaken gewijd. Preekte te Deventer, waar hij het werk van Lebuïnus voortzette en na zijn priesterwijding in 777 preekte hij zeven jaren in Dokkum en in de Groningse Ommelanden. Liudger sprak Fries. De mensen konden hem verstaan. In 804 werd hij bisschop van Münster in Duitsland. Zijn feestdag is 26 maart. Hij werd beschermd door Karel de Grote.

Liudger in Beekbergen

In het Gelders Oudheidkundig Contactbericht: 'Withmundi Wichmond' door pater M. Reinders O.F.M.(Ordo Fratrum Minorum ofwel Orde van de Minderbroeders), wordt melding gemaakt van de vele schenkingen aan de kerk en

aan Liudger. Op blz. 16 van het contactbericht is sprake van de schenking van grond bij Loenen op de Veluwe in de plaatsen England en Braclog. Dat Braclog is nu het huidige landgoed Bruggelen, waarin de heuvel Heerenhul. De schenkingsakte is van 801. Kort daarna zou Liudger Beekbergen hebben bezocht en daarna is in Beekbergen een houten kerkje gebouwd. Volgens pater Reinders in het boekje 'Withmundi Wichmond' werden in het algemeen de zijwanden van zo'n kerk gevormd door gespleten boomstammen, die rechtop stonden. De rondingen waren naar buiten gekeerd. Hierop rustte een planken zadeldak. Glasramen kwamen nog niet voor. Er waren wel licht- en luchtopeningen, maar die bleven meestal gesloten. Er was derhalve veel verlichting in de kerk nodig.

We kunnen aannemen dat het houten kerkje in Beekbergen vermoedelijk op die manier met de stammen uit het bos Braclo (Bruggelen) was gebouwd.

Oversteek over de IJssel

Hoe kwam de prediker met zijn gevolg hier in Beekbergen? In het tijdschrift *De Marke* van maart 2008, nr 1382-0497, heb ik op blz. 22 vermeld, dat de prediker Liudger vermoedelijk via het veer Bronkhorst-Brummen in deze regio is binnen gekomen. Dat is niet correct. Uit beschrijvingen van de reizen van Liudger kan worden afgeleid, dat die

oversteek iets noordelijker is geweest, namelijk tegenover Wichmond naar Cortenoever, zoals is aangegeven op het afgebeelde kaartje boven (uit: 'Withmundi - Wichmond' door M. Reinders OFM).

Liudger is op die plaats vaker de IJssel overgestoken. Hij bezat namelijk op beide oevers van de IJssel bezittingen, die hij door middel van schenkingen had verkregen. Hij stak daar met z'n paard in feite op eigen land met zijn gevolg over. Dat gevolg bestond onder meer uit een aantal geestelijken en mensen, die hem moesten beschermen. De oversteek zal dus niet per roeiboot zijn geweest.

Tegenstand en dopen

De prediking van het nieuwe geloof bracht tegenstand met zich. Aanvankelijk werden houten kerkjes verbrand en later weer opgebouwd. Er werd in de kerk nog niet gedoopt. Dat gebeurde in het algemeen met onderdompeling in een rivier.

Men moest het oude geloof afzweren, er werd gevraagd: verzaakt gij de duivel. Waarop het antwoord was: Ik verzaak de duivel. Ook moest men de drie goden Donar, Wodan en Saxnot en de overige boze geesten verzaken. De dopeling moest verklaren: Ik geloof in God, de almachtige vader.

Wanneer men niet gedoopt wilde worden en de heidense overtuiging niet wilde afzweren, riskeerde men de doodstraf (blz. 32 boekje Lebuïnus).

Bronnen:

- Lebuïnus, een gedreven missionaris door dr. D. Otten;
- Withmundi Wichmond door M. Reinders O.F.M., 1968, De Walburg Pers, Zutphen.

Wietse Venema
Beekbergen

Draaiorgel in Brummen nodigde ten dans

De nieuwe redacteur van dit blad, Willem Reusink, zet zijn lezers meteen een raadsel voor! Een raadsel dat verbonden is aan de coverfoto, waarop een mooi draaiorgel uit de heel oude tijd prijkt. De foto dateert uit omstreeks 1937. Met daarbij de vraag: wie weet meer over de twee orgelmannen Pasman en Van Spanje? Geen eenvoudige opgave, want de foto dateert van ruim 70 jaar geleden. Je mag niet verwachten dat volwassen mensen uit die tijd nu nog leven. Afijn, je bent een historievorsers of niet. Dus ging ik op pad.

Eerst naar een dame die diep in de tachtig is en van Brummen's origine: Ali Breunissen. Zij verwees me naar Mini Donatz-Pasman in verzorgingshuis

'Tolzicht'. Zij mag dan de meisjesnaam *Pasman* hebben, maar geen familie! Gelukkig. Er woont op 'Tolzicht' nog een Pasman, namelijk Job. Geboren in 1929. Schilder van beroep geweest (zie foto rechts).

Hij blijkt de zoon te zijn van de gezochte orgeldraaier Jacob Pasman, links op de foto. Die leefde ongeveer van 1880 tot 1965. Van zijn maat, orgeldraaier Van Spanje, weet Job alleen de voor naam: Roelof. En dat de twee het goed met elkaar konden vinden. Roelof van Spanje woonde later in Zutphen.

Met enig 'trekken' weet ik uit Job nog meer aardige bijzonderheden te halen. Zijn vader deed het orgeldraaien

alleen 'parttime', zouden we tegenwoordig zeggen. En ook niet voor de lol, maar om er een centje bij te verdienen. Hij had een gezin van zes kinderen en was grondwerker van beroep, maar in de grond wás namelijk niet altijd werk! Een beperkt aantal jaren haalde Jacob daarom enige bijverdiensten uit het orgeldraaien.

Het 'instrument' was geleend van het befaamde draaiorgelbedrijf Louis van Deventer, destijds gevestigd in de Zegerijstraat. Woensdag- en zaterdagmiddagen waren de geliefde tijdstippen waarop Jacob en zijn maat Roelof de straat opgingen, zowel in Eerbeek als in Brummen. Men speelde in de kern van de beide dorpen, maar destijds bestond er ook niet veel meer dan een kern. Na een kwartiertje 'muziek' trokken ze het orgel een eind veder, om opnieuw een aantal 'boeken' af te draaien. De inkomsten bestonden uit muntjes die het muzieklievend publiek hen ter hand stelde. Hoeveél op een mid-dag?

“Geen idee! Rijk is mijn vader er zeker niet van geworden,” verzekert Job me. Op een gegeven moment zijn ze er ook mee gestopt. Het was alles bij elkaar toch zwaar werk. Maar er waren heel vrolijke momenten bij. Bijvoorbeeld, als uit de omstanders een danslustige man opstond en met een willekeurige dame aan het zwieren ging, gewoon op straat. Kom daar tegenwoordig nog eens om!

Een apart verhaal gaat over de eigenaar van dat draaiorgel, Louis van Deventer. Job vertelt dat Louis de zoon was van boekhandelaar Van Deventer, wiens naam men nu nog wel tegenkomt als uitgever van oude Brummense prentbriefkaarten. Diens boekwinkel was het gebouw van de tegenwoordige Rabobank. Louis had zijn vader moeten opvolgen, maar was zó verrukt geraakt door een draaiorgel dat regelmatig voor hun deur muziek maakte, dat hijzelf in die business is gedoken. Louis van Deventer bouwde af en toe een orgel – misschien eens per jaar – maar was vooral bekend als reparateur van draaiorgels. Vanuit het gehele land wist men hem te vinden.

Mooi, dat na 71 jaar de namen van drie genoemde Brummense mannen weer opduiken. Dankzij het ‘Orchestre Moderne’ op die coverfoto van onze ‘Marke’.

Piet Willemsens

Petrus Hermannus Hugenholtz (1834-1911)

Jaren geleden gaf de heer Mees, die aan Heldringweg in Hoenderloo woonde, mij een aantal kopieën van krantenartikelen over dominee P.H. Hugenholtz. Deze predikant stond in Hoenderloo van 30 mei 1858 tot 10 september 1861. Van hier uit vertrok hij, met zijn vrouw Maria E. Mees, naar Renswoude.

Ds. Hugenholtz was hier de tweede dominee. Hij nam het initiatief om een begraafplaats achter de pastorie te stichten. De grond daarvoor werd voor een bedrag van fl.10,00 gekocht van J. Voorhoeve uit Rotterdam. Een plan werd gemaakt en de begraafplaats werd aangelegd door bededen uit Hoenderloo voor een dagloon van 60 centen. Het eerste eigen graf werd gekocht door de familie IJzendoorn-Van Veen voor fl. 7,50. De eerste teraardebestelling was het dochttertje IJzendoorn in februari 1866.

Genoeg over de begraafplaats.

Ds. Hugenholtz nam op 20 oktober 1861 afscheid van Hoenderloo met 1 Corinthe III:9a.

In Renswoude deed hij op 10 november zijn intrede met 1 Corinthe XIV:3.

Toen hij echter met Pasen openlijk de lichamelijke opstanding van Jezus verloochende, kreeg hij verscheidene leden van zijn Veluwe gemeente tegen zich.

Op 16 november 1862 nam hij afscheid van Renswoude met Romeinen XII: 11, om daarna naar Leeuwarden te gaan.

Van hier uit volgde Amsterdam. Hier werd hij bevestigd door zijn broer en geestverwant Philips Reinhard Hugenholtz (1821-1889) met Marcus IX: 50b. Al tijdens zijn studie in Utrecht bleek dat hij wel wat voelde voor de moderne richting. Hij verhuisde voor zijn studie naar Leiden. In augustus 1857 werd hij bevorderd tot proponent door het provinciaal kerkbestuur van Zeeland.

Zoals ook al in Renswoude was gebleken, behoorde ds. Hugenholtz tot de voor die tijd modernen. Door de scherpe strijd tussen de orthodoxen en de modernen werd zijn positie ook in Amsterdam minder aangenaam. Vele verwickelingen volgden.

Op 30 november 1877 werd door de broers Hugenholtz besloten om met de kerk te breken. Zijn ontslag volgde op 1 februari 1878.

Twee dagen later sprak hij zijn nieuwe gemeente toe in een vergaderzaal. Deze Vrije Gemeente telde toen ongeveer 300 uitgetreden. Wijsheid - vonden zij - was te vinden in alle religies en levensbeschouwingen, niet alleen in het christendom. Op 2 mei 1880 werd een eigen gebouw, het huidige Paradiso, in gebruik genomen.

Een vraag zonder antwoord: zijn er parallellen met de huidige perikelen met ds. Klaas Hendrikse?

Mocht u een en ander nog willen nazoeken, dan verwijs ik voor het kerkhof naar mijn geschrift 'Hoenderloo + Varenna'.

En voor ds. Hugenholtz naar de internetpagina's 'stamboom familie Hugenholtz.' en naar 'Vrije Gemeente Amsterdam'.

Jaap van der Weel

Schapenkerkhofje

Aan de oude Arnhemseweg schuin tegenover de Woeste Hoeve ligt het oude schapenkerkhofje. Ongeveer 200 jaar geleden, toen er nog heidevelden waren en kudden schapen de heide afgraasden, was er vermoedelijk een epidemie onder de schapen en heeft men dode schapen begraven in de berm van de weg. Als markering heeft men toen haagbeuken geplant in een cirkel van ongeveer vier meter middellijn.

De haagbeuken groeiden uit tot het zogenaamde koepeltje. Het was gesitueerd bij de oude oost-westweg langs de Woeste Hoeve. Het oude tracé van die weg is na de aanleg van de autosnelweg A 50 (zuid-noordweg) nu verdwenen.

Aanvankelijk werden de haagbeuken als heg geknipt, maar later schoten een aantal stammen door tot beukenbomen. Aanvankelijk waren een tiental beuken nog duidelijk in een zuivere cirkel aanwezig, pal tegen het huidige wegdek aan. Het fietspad loopt er achterlangs (zie foto boven).

Het vroegere knippen op één meter hoogte was – toen de bomen er nog stonden – aan een aantal bomen te zien. De beukenbomen, naar schatting 150 tot 200 jaar oud, gingen langzamerhand dood. Eerst de toppen van de bomen en daarna de rest.

Een paar jaar geleden zijn een aantal bomen afgezaagd. Er staan nog een aantal stompjes. Twee bomen dicht bij het fietspad, dat achter het schapenkerkhofje langs loopt, zijn gespaard.

De kring van beukenbomen was een bijzondere plek. Volgens het volksgeloof zou het op het schapenkerkhofje binnen de kring van bomen 's nachts zo dicht bij de Woeste Hoeve hebben gespookt. Niet ver van het schapenkerkhofje loopt ook de Spoekweg of spookweg. Bovendien zou in stormachtige donkere nachten de Woeste Hoeve wel eens bezoek krijgen van 'gluunde Garrit' ofwel 'gloeierende Gerrit'.

In de oude hoeve woonden twee ongehuwde broers, die niet zo goed met elkaar konden opschieten. Ze besloten, dat ze een vrouwelijke hulp moesten hebben. Die kwam en daarmee werd de kiem gelegd voor nog grotere verwijdering tussen de broers. De oorzaak was, dat ze allebei met de huishoudelijke hulp wilden trouwen. Er kon echter maar met één van de broers worden getrouwd en dat gebeurde dan ook. De broer van Gerrit trouwde met de dienstmaagd. Gerrit was vreselijk jaloers en begon z'n broer te haten. Tijdens de eerste huwelijksnacht van het echtpaar stond Gerrit om middernacht op en stak het rieten dak van de hoeve in brand. Zijn broer en z'n vrouw werden door het vuur verrast en kwamen om!

Na z'n daad vluchtte Gerrit dwars over de toen nog aanwezige uitgestrekte heidevelden naar de Onzalige Bossen in de buurt van Rheden en daar werd hij gepakt. Nog steeds zou gloeiende Gerrit 's nachts in de buurt van de in 1771 herbouwde Woeste Hoeve en het Schapenkerkhofje rondspoken.

Afgezien van de spookgeschiedenissen zijn er in werkelijkheid in meer recente tijden nare dingen gebeurd in de directe omgeving van het kerkhofje. Eind september 1944 passeerden duizenden vluchtelingen uit Arnhem, mannen, vrouwen en kinderen, sommigen uitgeput, het schapenkerkhofje. De meesten van hen waren al moe van de achter hen liggende oorlogsjaren. Ze gingen ver van huis een donkere, vierde oorlogswinter en een onzekere toekomst tegemoet.

Ongeveer vijf maanden later zullen in de vroege ochtend van 8 maart 1945 bij het schapenkerkhofje de schoten zijn gehoord van Vlaamse SS-ers, die 117 gevangenen op die ochtend op korte afstand van het kerkhofje op last van de Duitse bezetter hebben doodgeschoten. Ongeveer veertig dagen later werden in deze omgeving de Duitsers verdreven en kwamen de bevrijders.

Hoe nu verder met het schapenkerkhofje?

Het geheel maakt een desolate indruk. Wilde varkens hebben de berm omgewoeld en er staan nog een aantal stompen van oude bomen. Teneinde deze bijzondere plek te markeren en daarmee voor de toekomst in cultureel-historisch opzicht zeker te stellen, zou het kerkhofje zoveel mogelijk in de oude toestand kunnen worden hersteld. Een woordvoerder van de gemeente Apeldoorn heeft toegezegd zich hiervoor in te spannen.

Bron: De Apeldoornse Courant.

Wietse Venema
Beekbergen

Nieuwsbrief

Oudheidkundige Vereniging "De Marke"

Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen, Ugchelen

20^e jaargang no. 2

ISSN 1382-0478

juni 2008

Bibliotheek:

Onze bibliotheek is uitgebreid met de volgende titels:

- nr. 465** 'Historisch Jaarboek voor Gelderland, deel XCVIII, Bijdragen en Mededelingen Gelre', uitgave van Vereniging Gelre, Arnhem, 2007
- nr. 466** 'Jahrbuch des Kreises Borken', 2008
- nr. 467** 'Sporen naar Empe', herinneringen aan het familie- en buitenleven van Aleida Houwink en Robbert van Hasselt rond 1900; uitgegeven en ingeleid door Johan Frieswijk en Yme Kuiper.

Omstreeks 1900 woonden ir. Robbert van Hasselt, de grote man van de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, en zijn geleerde vrouw Aleida Houwink het grootste deel van het jaar op het huis Empe bij Zutphen. Al in die jaren daarvoor had dit Gelders-Friese echtpaar de dynamisch-moderne wereld van Holland gecombineerd met het rustige buitenleven in Gelderland. Kenmerkend voor het echtpaar is de landelijke levensstijl, die echter is ingebed in gerichtheid op de zich veranderende wereld.

nr. 468

‘Geen Gezicht’, een Hallse vertelling door Agave Kruijssen. Een vertelling over het mogelijke ontstaan van de fresco’s in de kerk van Hall.

nr. 469

‘IJzergieterijen langs de Oude IJssel, 1689 – heden’, samengesteld door de Werkgroep Geschiedenis IJzernijverheid. Het boek is informatief, bevat veel leuke wetenswaardigheden en is rijkelijk geïllustreerd met foto’s, schilderijen, brieven, gravures en reconstructietekeningen. Beschreven worden de belangrijkste historische ontwikkelingen van de ijzergieterijen. Ook aan de positie en organisatie van de arbeiders wordt uitvoerig aandacht besteed.

Website www.ohv-demarke.nl

Helaas is onze website op dit moment alleen in de lucht met een zogenaamde ‘placeholder’. We hopen dat we de website op korte termijn weer helemaal kunnen raadplegen.

Verzoek van het Regionaal Archief Zutphen:

2009 staat bij het RAZ in het teken van belastingen. Het RAZ zoekt mensen die een artikel willen schrijven, tentoonstelling willen maken of willen helpen bij het samenstellen van een gids. Op 17 juni om 15.00 uur wordt een bijeen-

komst gehouden voor mensen die mee willen helpen het themajaar voor te bereiden. Spreekt e.e.a. u aan, neemt u dan contact op met Sandra Oosterholt (☎05 75 - 51 21 57 of s.oosterholt@zutphen.nl).

Aangeboden:

Onze vereniging kreeg een aantal boekwerken aangeboden om uit te delen aan geïnteresseerden.

De titel is 'Meester Hendrik Gerrit Steenbeek en zijn tijd....' geschreven in 1978 door Mart W.H. de Weerd. Het leven van de eerste meester van Eerbeek, H.G. Steenbeek, staat centraal. Wilt u graag in bezit komen van een exemplaar, meldt u zich dan a.u.b. bij de secretaris van 'De Marke'.

Activiteiten:

Op woensdag 23 juli wordt door de Stichting Regiocontact Vecht Veluwe IJsselstreek een fietstocht georganiseerd vanuit **Beekbergen**: de Speldermark-fietstocht ca. 40 km. Gestart wordt bij CR De Smittenberg aan de Arnhemseweg in Beekbergen. U kunt starten tussen 10.30 en 13.30 uur. Ons lid de heer Wietse Venema heeft de cultuurhistorie van Beekbergen voor de Stichting beschreven.

Stichting Regiocontact heeft onder meer als doel het organiseren van recreatieve activiteiten die de aandacht vestigen op de heemkundige en historische aspecten in genoemd gebied.

Wilt u eens een uitstapje wel over de grens, maar niet te ver, dan is het Hamaland Museum in **Vredem** (D) een goede keus. Van 15 juni tot 14 september wordt de cultuurgeschiedenis van de fiets getoond. De permanente tentoonstelling verdient echter ook alle aandacht.

Van 11 juni tot 28 september vindt in de gemeente **Apeldoorn** de Internationale Triënnale Apeldoorn plaats: 100 dagen cultuur, tuin en landschap. Ook CODA organiseert tal van activiteiten. Onder meer de tentoonstelling 'De Ontdekking van Nederland': vier eeuwen landschap door Hollandse meesterschilders. Ruim veertig landschappen van Hollandse meesters illustreren de esthetische ontginning van Nederland door de schilderkunst. Voor meer info: www.coda-apeldoorn.nl

Tot en met 11 oktober 2008 in het Voerman Museum in **Hattem**:

Het Apeldoorns Kanaal, van vrachтваart naar pleziervaart.

info: www.voermanmuseumhattem.nl.

Van 7 juni t/m 5 oktober 2008 is **Hoenderloo** in beeld: In de serie "Atlas van Apeldoorn" presenteert CODA dit jaar over het dorp Hoenderloo. Het project

bestaat uit diverse activiteiten, waaronder een tentoonstelling van foto's van Paul Huf. Van 7 juni t/m 10 augustus is er een tentoonstelling over architectuur in Hoenderloo, u kunt een fietsroute volgen of deelnemen aan een wandeling. Zie ook pagina 2 van dit nummer.

Clara Uenk-Dirksen

Munten

15^e eeuw:	goud	gulden	
	zilver	dubbele stuiver	= 2 stuivers
		stuiver	
		butken	= 1/2 stuiver
		oord *)	= 1/4 stuiver
		plak	= 1/8 stuiver
		brabantse	= 1/8 plak

Een dagloon in de vijftiende eeuw was 2 – 4 stuivers.

16^e eeuw:	goud	dukaat	
		(golt)gulden	
	zilver	daalder	= 28 of 30 stuivers
		gulden	= 20 stuivers
		snaphaan	= 6 stuivers
		stuiver	
		butken	= 1/2 stuiver
		oord *)	= 1/4 stuiver
		plak	= 1/8 stuiver
	koper	oord *)	= 1/4 stuiver
		duit **)	= 1/8 stuiver

Een dagloon begin 16e eeuw was 4 stuivers; eind 16e eeuw ca 16 stuivers.

17e-18e eeuw:	goud dukaat	= 4 à 5 gulden
	zilver rijder	= 63 stuivers
	rijksdaalder	= 50 stuivers
	daalder	= 30 stuivers
	florijn	= 28 stuivers
	schelling	= 6 stuivers
	stuiver	
	duit **)	= 1/8 stuiver

Een gemiddeld dagloon in de 17e en 18e eeuw bedroeg ca 20 stuivers.

19e eeuw tot de invoering van de Euro in 2002:

nikkellegering	rijksdaalder	= 50 stuivers
	gulden	= 20 stuivers
	kwartje	= 5 stuivers
	dubbeltje	= 2 stuivers
koper	stuiver	

begin 19 ^e eeuw:	koper 2 1/2 cent	= 1/2 stuiver
tot 1980:	koper cent	= 1/5 stuiver
begin 19 ^e eeuw:	1/2 cent	= 1/10 stuiver

Plaatselijk: Gelderland	vierling	= 1/4 stuiver
	drijver	= 1/8 stuiver
	woechey	= stuiver

*) en **) Denk aan de uitdrukkingen: 'oortje versnoept' en 'een duit in het zakje doen'.

*Voor- en achterzijde
van een dubbele
stuiver uit 1501 ten
tijde van hertog
Karel de Stoute*

Jaap van der Weel

Herinneringen aan 1945

Wat zou een kind dat toentertijd 3 jaar oud was zich van de oorlog kunnen herinneren? Nou dit: op een middag werd er een platte wagen met allerlei spullen (geplunderd over de IJssel, zoals ik later hoorde) door de Duitsers gestationeerd op het fabrieksterrein van papierfabriek Coldenhove.

Al gauw kwamen de buurtbewoners kijken en oh wonder, ze mochten van de bezetter iets uitzoeken voor zichzelf. Zo kwam ik in het bezit van een portemonneetje.

Een Duitse soldaat had dat gadegeslagen. Hij kende mij, omdat hij in de 'gevordeerde' woning van mijn ouders verbleef. En hij had een dochtertje met dezelfde naam als ik.

Hij ging op zijn hurken zitten, riep mijn naam en strekte zijn armen naar mij uit. Ik rende naar hem toe en viel hem om de hals. Daarna pakte hij zijn portemonnee en haalde er fl. 75,00 uit en stopte die in mijn pas verworven beursje. Een kapitaal in die tijd! Tegen mij moeder mompelde hij dat hij de 'Einsatz' (die daarna bij Deventer plaatsvond) toch wel niet zou overleven. We hebben hem ook nooit meer teruggezien. Hij viel onder de categorie 'goeie Moffen', zoals de mensen dat toen noemden.

Op 16 april 1945 lag ik voor mijn middagdutje in het ledikantje. Opeens werd ik daar door mijn moeder uitgerukt. Ze was helemaal door het dolle en riep maar: "De Tommies zijn er! Ze zijn al bij de witte posten!" (het einde van de Imbosch op Coldenhove; zie foto onder).

Mijn mooiste jurkje met smokwerk werd aangetrokken en in allerhaast werd een bosje ribes geplukt. Mijn vader stond te roepen: "Ga er niet naar toe, want er wordt nog geschoten!" Maar Ma was niet te houden.

Aldaar aangekomen zag ik de imposante tanks van de Engelse bevrijders. Het eerste bosje bloemen in Eerbeek werd door mij aangeboden. Daarna zette een soldaat mij boven op een stilstaande tank. Dat maakte zeer veel indruk.

En ... ik kreeg een paar snoepjes. Die had ik nog nooit gehad. Het waren een soort carameltoffees die aan mij kiezen bleven plakken en ik wist niet goed hoe ik er mee aan moest. Desondanks zijn sindsdien toffees voor mij onlosmakelijk verbonden met de bevrijding!

Marianne van Zadelhoff

Museum Kip

Herman Kip woonde zijn gehele leven in De Hoven. Hij overleed, 80 jaar oud, op 1 januari 2006. Hij liet zijn boerderij en zijn 'gehele oeuvre' na aan de gemeente Zutphen.

Als boer en tuinder verdiende hij de kost door o.a. zijn producten op de Zutphense weekmarkt te verkopen. Buiten De Hoven wisten maar zeer weinig mensen dat Kip een gedreven schilder was. Hij beschilde bijna alles wat hij in huis of in de boerderij had: klompen, melkbussen, vaatwerk en allerlei gebruiksvoorwerpen. Ook een respectabel aantal 'echte' schildeijen liet hij na, want Herman Kip verkocht niets van zijn kunstzinnige producten, want bij verkoop "zou ik ook mijn herinneringen kwijt raken."

De oude stadsboerderij van Kip was nog geheel in authentieke staat. Hij leefde op dezelfde manier als daarvoor zijn ouders hadden gedaan. Door het moderniseren na te laten, heeft Herman Kip onbedoeld een basis gelegd voor een museumboerderij. Zijn oude woonplek en zijn 'gehele oeuvre' zijn nu te bezichtigen.

Zoals dat vele grote schilders voor hem overkwam, werd Herman Kip pas 'beroemd' na zijn dood. Inmiddels zijn er over Herman Kip diverse artikelen

verschenen, een boek ('Boer Kip, schilder', een uitgave van Diepenmaat Uitgeverij, Dieren) en een film, die ook in de museumboerderij wordt vertoond. Met de middagexcursie van zaterdag 21 juni van 'De Marke' kunt u Kip's gepassioneerde kunst bewonderen.

Willem Reusink

Fiets en geniet

Onder deze titel gaf de ANWB – samen met de Federatie van Nederlandse Rijkswielpadverenigingen (!) – in 1950 een serie boekjes met fietstochten uit. Het is wel eens leuk zulke inmiddels bijna zestigjarige uitgaven door te bladeren, vooral vanwege de advertenties. In dit deeltje trof ik een klein stukje over Eerbeek en Loenen en een paar advertenties uit Loenen en Beekbergen. Uit de fietstocht over de Oost-Veluwe de volgende passage:

“.... Als U de geneugten van zowel het Nationale Park 'De Hooge Veluwe', als de Zuidelijke Veluwezoom heeft gelezen, dan wordt het niet eens zo erg gemakkelijk om nog andere wegen naar Apeldoorn te bespreken.

Als U nu eens over de Imbosch (staat op de paddestoelwegwijzers!) rijdt, zo langs de papierfabrieken nabij Eerbeek, dan is het beslist de moeite waard eens te trachten min of meer evenwijdig aan wijlen (!) de spoorbaan Apeldoorn-Arnhem (bedoeld wordt Apeldoorn-Dieren; WR) te blijven toeren. U ziet dan nog 't kasteel Eerbeek en door de ligging van de streek in de verte de bossen.

Niet ver van Loenen, dichtbij het hotel De Vrijenberg, loopt trouwens nog een alleraardigst pad, dat u herkent aan de betonnen waterval. In hoeverre het bordje met 'Verboden toegang' serieus bedoeld is, weet ik u niet te vertellen, maar het moet een rijke bron van inkomsten zijn, als daar ooit een promotie-minnend agentje in midden juli dit braakliggend terrein gaat ontginnen.”

Op de volgende pagina een aantal advertenties uit dit boekje. Let eens op de prijzen.

Willem Reusink

De brug van vermoeidheid naar vernieuwing is een goede vakantie!

De Wiekelaar

LOENEN (Veluwe), Telefoon K 6765 - 246

Vraagt U maar prospectus aan!

fl. 4.— per dag.

02

HOTEL - PENSION „Boschoord”

Hoofdweg 109 **LOENEN** (Veluwe) Tel. 264
Mooie ligging by het Bos tegenover Station
en Zwembad

Beleefd aanbevelend
J. H. Wissing

Stromend water
Prima keuken
Autogarage

Châlet de Wipoelberg

BEEKBERGEN (Veluwe)

Dir.

G. K. Ph. Kiel

Beekbergen (Veluwe)

Eerste klas hotel-restaurant, schitterend gelegen, met uniek uitzicht over een groot gedeelte onzer Veluwe. Uitstekende keuken, eigen manege. Prospectus op aanvraag. Tel. K 6766-275.

Hotel - Café - Restaurant

DE EIKENHOF

BEEKBERGEN

Loenenseweg 15 — Tel. 228

*Centraal gelegen voor het
maken van fietstochten over
de gehele Veluwe.*

Logies en ontbijt f 3.50. Pensionprijs f 7.—. Juli en Aug. f 7.50.

Nieuwe eigenaar A. DAS

Foto schoolklas Openbare Lagere School Eerbeek 1901

Deze foto is meer dan een eeuw oud. Volgens mevrouw A.T. Huiskamp-Huiskamp uit Eerbeek is de opname gemaakt in 1901. De enige die zij (als familielid) op de foto kan herkennen, is haar tante, Johanna Huiskamp, de latere mevrouw J.W. Sanders-Huiskamp, het meisje geheel links op de achterste rij. Zij was de bewoonster van landgoed "Sonnekempe" in Eerbeek, waar zij op 22 december 1983 op 91-jarige leeftijd overleed.

Zij heeft Eerbeek vele diensten bewezen, waarvoor zij in 1959 Koninklijk werd onderscheiden. Grote bekendheid genoot zij onder meer door haar inzet voor de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, maar ook als lid en daarna (van 1942 tot 1974) als voorzitter van het bestuur van de Montessori-kleuterschool. Per 1 januari 1974 werd deze scholengemeenschap (inmiddels drie kleuterscholen, met bijna driehonderd leerlingen) overgenomen door de gemeente Brummen. Een van deze scholen, opgericht in 1921, gevestigd aan de Coldenhovenseweg en later ondergebracht in de Sondorpschool, werd naar haar genoemd: *de Johanna Huiskampschool*.

Op de foto dragen de meeste kinderen nog klompjes. Dat was toen zo. Eerbeek was omstreeks 1900 een goedmoedelijk dorpje, zowel qua plaats, als naar

de aard van zijn bewoners. De bevolking (ruim 800 inwoners) bestond voor een deel uit kleine boertjes, die er allemaal iets bij deden. Zij werkten in de bossen en wat later in de, toen aan het begin van de grote ontwikkeling staande papierindustrie. De vrouwen werkten vaak in de wasserijen.

Per dag moest er 14 tot 16 uur worden gewerkt. De meeste Eerbeekse kinderen konden in die tijd hooguit tot hun twaalfde jaar kennis vergaren. Daarna moest er worden gewerkt om de gezinsarmoede wat te verminderen. Als zij, zowel jongens als meisjes, de leeftijd van 12 jaar hadden bereikt, werden ze van school genomen, kregen ze een paar nieuwe klompen, de meisjes bovendien een nieuwe schort en gingen ze naar 'de fabriek'.

Het Eerbeek van vroeger was een arm dorpje, waarin een gemoedelijke bevolking vrijwel geen andere eisen aan het leven kon stellen dan het verkrijgen van de allernoodzakelijkste levensbehoeften. Iedereen kende iedereen; men wist alles van elkaar, hield elkaar op de hoogte van zelfs de meest intieme aangelegenheden en vormde aldus een dusdanig hechte dorpsgemeenschap, die nu ondenkbaar is.

Verdere namen van kinderen op deze foto zijn niet bekend. Een van de beide onderwijzers (links met snor) zou de heer C.J.C. Geerlings kunnen zijn. Hij was van 1888 tot 1907 hoofdonderwijzer aan de enige Eerbeekse school (zie foto onder)

Hij was ook bekend als schrijver/componist van het volkslied '*Ons Gelderland*', met als eerste regel: "*Waar der beuken brede kronen, ons heur koele schaduw biên.....*"

J.H. Plant

De kerk van Hall

In het vorige nummer van 'De Marke' heb ik wat feiten vermeld over de kerk van Hall. Na lezing van Piet Willemsens' verslag over de lezing in de kerk wil ik aan deze feiten nog iets toevoegen.

De wapens in de gewelfschilderingen zijn de kwartieren van het echtpaar Joost van Bronckhorst en Maria van Hoya. Joost van Bronckhorst leefde van ca 1495 tot 1553. Hij huwde ca 1515 met Maria van Hoya en was bezitter van het Huis te Eerbeek. Zijn echtverbintenis gaf aanleiding tot het aanbrengen van de geschilderde blazoenen.

Van links naar rechts zijn te zien:

Meurs - Nassau - Bergh - Bronckhorst (uit de familie van Joost)

Hoya - Lippe - Diephol(t)z - Schaumburg (uit de familie van Maria)

De ouders van Joost van Bronckhorst waren Frederick van Bronckhorst en Metha van (den) Bergh. De grootouders van vaders zijde waren Otto van Bronckhorst en Elisabeth van Nassau; van moeders zijde waren dat Oswald van (den) Bergh en Elisabeth van Meurs.

De ouders van Maria van Hoya waren Joost van Hoya en Irmgard van de Lippe. De grootouders van vaderszijde waren Johann van Hoya en Elisabeth van Diepholz; van moederszijde waren het Bernhard van de Lippe en Anna von Schaumburg.

Naar aanleiding van de restauratie in het begin van de twintigste eeuw heeft dr. G.J. Hoogewerff wat 'ontdekkingen' beschreven in zijn boek 'Noord-Nederlandsche Schilderkunst', waaronder ook de herkomst van de familiewapens in de gewelfschilderingen.

Willem Reusink

Pension

Een aantal jaren geleden kocht ik in de buurt van Tilburg een envelop met een stuk of acht oude ansichten. Volgens de verkoopster allemaal uit de gemeente Brummen. De meeste kaarten waren ook van tekst voorzien en waren direct herkenbaar. Op één na. De kaart hierboven was niet bedrukt of beschreven. Niet aan de voorkant en niet aan de achterkant.

Toch zou het huis qua bouw wel ergens in Brummen, Eerbeek of Hall kunnen staan of hebben gestaan.

De opname dateert zeer waarschijnlijk uit de beginjaren '30.

Mogelijk is er onder de lezers van 'De Marke' iemand die dit herkent.

Willem Reusink

Bladvulling

Bij het onderzoek voor het boek 'Koninklijke Nederlandsche LocaalspoorwegMaatschappij Koning Willem III, Dieren – Apeldoorn' kwamen we ook zaken tegen die niets met 'onze' spoorweg te maken hadden. Zo vond Herman Hulleman een lijst van 189 mannen, die zich schuldig hadden gemaakt aan stroperijen. Of zoals het er netjes staat: Gecalangeerd (bekeurd) zijn wegens jagtovertreding. In 1885.

Zij mochten geen werk verrichten aan de Koninklijke Nederlandsche LocaalspoorwegMaatschappij Willem III.

Jaap van der Weel

Oproep aan de lezer

Elke lezer van 'De Marke' kan zijn vereniging een dienst bewijzen door het blad ook aan vrienden en kennissen voor te leggen. Met de vraag: 'Wil ook jij lid worden?'

De ervaring is dat - als de mensen eenmaal kennis hebben gemaakt met ons ledenblad - ze best graag lid willen worden.

De voordelen van een lidmaatschap zijn:

- * interessante artikelen uit de eigen regio, waardoor misschien een stimulus wordt gegeven om zelf iets (meer) aan historisch onderzoek van eigen dorp of buurtschap te doen en daar zelf een stukje over te schrijven in 'De Marke';
- * het lidmaatschap is slechts € 14,00 per jaar. Voor aanmelding zie secretariaat in het colofon binnenzijde omslag;
- * drie maal per jaar ontvangt u dit blad (32 pp per keer);
- * 'De Marke' kent nog vele andere activiteiten, waaronder de lezingen (gemiddeld vijf keer per jaar);
- * twee maal per jaar organiseert 'De Marke' een excursie, meestal per bus. Eén keer een hele dag en één keer een halve dag. Voor deze busreizen is altijd veel animo. Soms is er zelfs een deelnamestop;
- * er is een overzicht van aangeschafte en geschonken boeken, die leden gratis uit de eigen bibliotheek kunnen lenen;

Dus: na lezing het blad doorgeven aan anderen en hen wijzen op de aangename voordelen van een lidmaatschap van 'De Marke'.

Restauratie atelier Sterken BV

Atelier voor restauratie en conservering
van papier en perkament

- Brieven & Archieven
- Boeken & Banden
- Prenten & Grafiek
- Kaarten & Wandkaarten
- Charters & Zegels

DocumentenWacht is een service van Restauratie atelier Sterken BV en gericht op schade preventie.

DocumentenWacht
calamiteitenservice, zorg en beheer

DocumentenWacht is de officiële partner van Isotron Nederland BV voor gammabestraling voor de gehele Culturele en Administratieve sector in de Benelux en Duitsland.

Engelanderholt 3, 7361 CZ Beekbergen

Tel: 0031-(0)55-5423147 Fax: 0031-(0)55-5430614

E. info@sterken.nl

Meer informatie op: www.sterken.nl

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg in Loenen, Eerbeek en wijde omgeving

Dag en nacht bereikbaar

Waar u ook verzekerd bent,
u kunt altijd bij mij terecht

Bel nu voor een afspraak om uw
uitvaartwensen vast te leggen:
kosteloos en vrijblijvend

tel 055-505 01 59

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

